

Ochrana životního prostředí nebo ekonomický růst?

Analýza sociodemografických faktorů ovlivňujících veřejné priority v České republice

Tato studie se zaměřuje na analýzu dat z mezinárodního průzkumu EVS (European Values Study), který shromažďuje názory a postoje lidí z různých zemí Evropy. Výzkum je součástí širšího projektu, který zkoumá hodnoty, přesvědčení a životní preference lidí v Evropě. Tento průzkum se koná pravidelně a poskytuje cenné údaje o vývoji hodnot a životních postojích v různých obdobích. Pro tuto analýzu byly použity výsledky z průzkumu, který probíhal mezi lety 2017 a 2022, a to konkrétně z České republiky.

V současném světě se environmentální témata dostávají do popředí politické i společenské debaty. Rostoucí obavy o klimatické změny, znečištění a udržitelnost však často narážejí na ekonomické zájmy, jako jsou růst HDP nebo zaměstnanost. Cílem tohoto výzkumu je zjistit, jaké sociodemografické faktory ovlivňují rozhodování české veřejnosti při volbě mezi ochranou životního prostředí a podporou ekonomického růstu.

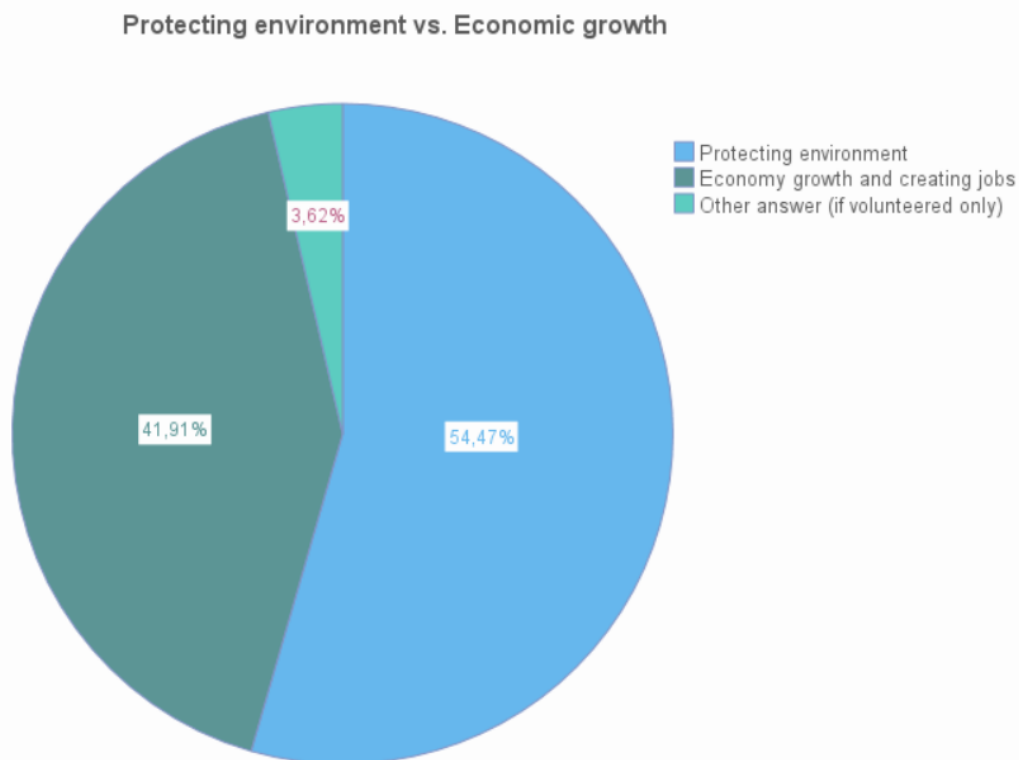
Výzkumné hypotézy

1. Pohlaví ovlivňuje volbu mezi ochranou životního prostředí a ekonomickým růstem. Předpokládáme, že ženy budou častěji preferovat ochranu životního prostředí než muži.
2. Věk ovlivňuje environmentální preference: mladší lidé budou více podporovat ochranu životního prostředí, zatímco starší respondenti budou inklinovat k ekonomickému růstu.
3. S vyšší úrovní vzdělání roste pravděpodobnost, že si respondenti zvolí ochranu životního prostředí.
4. Respondenti s levicovým smýšlením budou častěji volit ochranu životního prostředí, zatímco pravicově orientovaní budou preferovat ekonomický růst.
5. Obyvatelé větších měst budou více podporovat ochranu životního prostředí než ti, kteří žijí v menších obcích.

Data a proměnné

Závislá proměnná: Preference mezi ochranou životního prostředí a ekonomickým růstem

Respondentům byl položen dotaz, zda v případě konfliktu mezi ochranou životního prostředí a ekonomickým růstem (včetně vytváření pracovních míst) považují za důležitější ochranu přírody, nebo ekonomický rozvoj. V odpovědích se společnost rozdělila poměrně rovnoměrně: přibližně 54 % respondentů upřednostnilo ochranu životního prostředí, zatímco 41,9 % dalo přednost ekonomickému růstu a pracovním místům. Malé procento respondentů zvolilo jinou odpověď.

Kódování:

- 0 – ochrana životního prostředí by měla mít přednost
- 1 – ekonomický růst a tvorba pracovních míst by měly mít přednost
- Hodnoty od -5 do -1 a 3 (jiná odpověď) byly rekódovány jako missing values

Nezávislé proměnné:

- Pohlaví (1 = muž, 2 = žena)
- Věk (šest kategorií)
- Nejvyšší dosažené vzdělání (9 kategorií)
- Politická orientace (škála 1 = levice až 10 = pravice)
- Velikost města (5 kategorií: od obcí < 5 000 po města > 500 000)

Čištění a příprava dat – multikolinearita

Před provedením regresní analýzy byla ověřena multikolinearita prediktorů. Všechna hodnoty VIF se nacházely výrazně pod kritickou hranicí (nejvyšší VIF = 1,025), což svědčí o absenci multikolinearity mezi vysvětlujícími proměnnými. Také hodnoty podílu rozptylu (tolerance) nenaznačují žádné výrazné překrývání mezi proměnnými. Z tohoto důvodu byly všechny proměnné zařazeny do modelu bez dalších úprav. Mírná souvislost mezi věkem a velikostí města nebyla natolik silná, aby ohrozila stabilitu modelu.

Proměnná	Tolerance	VIF
Pohlaví (Sex)	0,993	1,007
Věk (Age, 6 kategorií)	0,977	1,024
Vzdělání (Highest educational level)	0,981	1,020
Politická orientace (Political scale)	0,994	1,006
Velikost města (Size of town)	0,976	1,025

Výsledky neukázaly žádné závažné problémy s multikolinearitou: (VIF < 2, tolerance > 0.5).

Logistická regresní analýza

Model analyzoval vliv nezávislých proměnných na pravděpodobnost, že respondent dá přednost ekonomickému růstu před ochranou životního prostředí.

Logistická regresní analýza odhalila několik statisticky významných prediktorů preference mezi ochranou životního prostředí a ekonomickým růstem. Závislou proměnnou byla dichotomická volba mezi „ochranou životního prostředí“ (kódováno jako 1) a „ekonomickým růstem a tvorbou pracovních míst“ (kódováno jako 0).

Variable	B	S.E.	Wald	Sig.	Exp(B)	95% CI for Exp(B) – Lower	95% CI for Exp(B) – Upper
Sex (1 = Male, 2 = Female)	0.332	0.148	5.010	0.025	1.393	1.042	1.860
Age (6 categories)	-0.040	0.073	0.306	0.580	0.961	0.834	1.107
Education level (9 categories)	0.138	0.043	10.426	0.001	1.148	1.056	1.249
Political scale (1 = left)	-0.096	0.030	10.015	0.002	0.908	0.854	0.966
Size of town (5 categories)	-0.017	0.052	0.107	0.744	0.983	0.887	1.090
Constant	-0.156	0.357	0.192	0.662	0.855	—	—

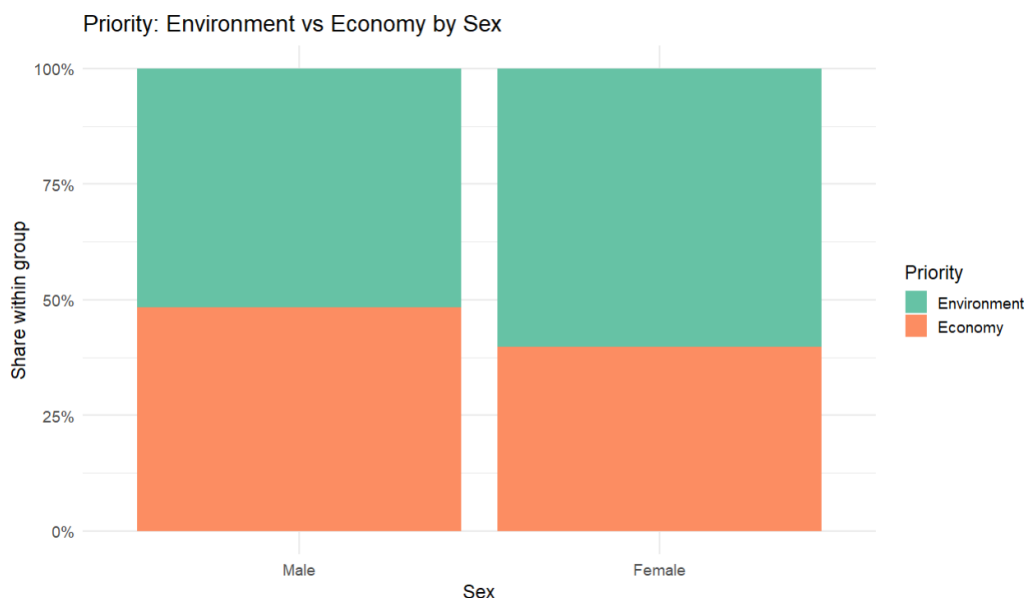
Významné prediktory (na hladině významnosti $p < 0,05$):

Pohlaví (X001):

Pohlaví se ukázalo jako statisticky významný prediktor. Ženy mají vyšší pravděpodobnost, že upřednostní ochranu životního prostředí před ekonomickým růstem.

$\text{Exp}(B) = 1,393$; $B = 0,332$; $p = 0,005$

To znamená, že *ženy mají o přibližně 39 % vyšší šanci zvolit ekologickou prioritu než muži*, pokud jsou ostatní proměnné konstantní.

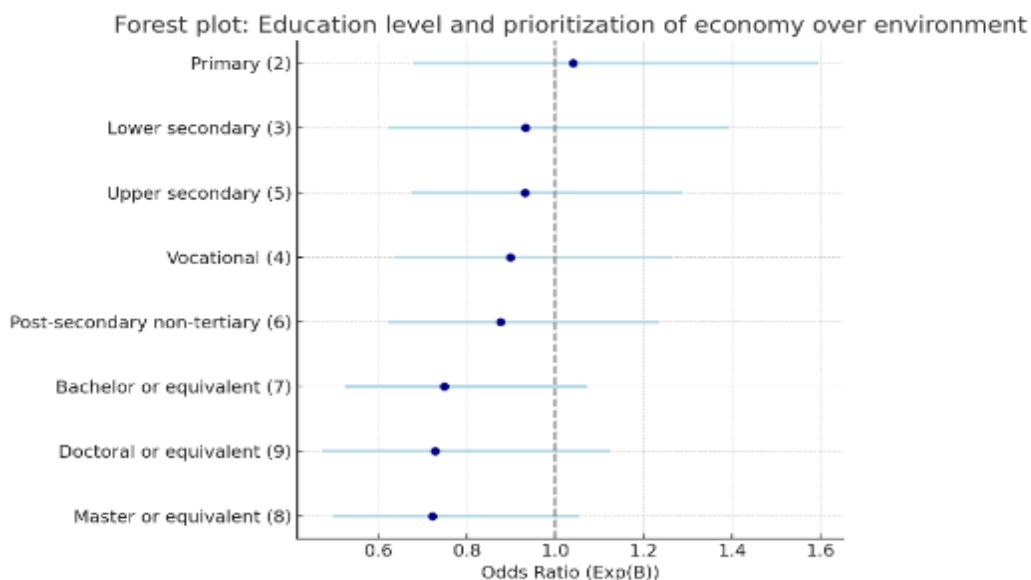

Z výsledků vyplývá, že ženy častěji volí ochranu životního prostředí — přibližně 60 % žen uvedlo, že považují ekologii za důležitější, zatímco pouze asi 40 % žen upřednostnilo ekonomiku. Naopak u mužů je rozdělení odpovědí téměř vyrovnané, přičemž mírná většina volila ekonomický růst.

Vzdělání (X025A_01):

Více kategorií vzdělání bylo statisticky významných v porovnání s referenční kategorií (nižší vzdělání).

Vzdělání vykazuje rostoucí tendenci — čím vyšší dosažené vzdělání, tím vyšší pravděpodobnost, že respondent preferuje ochranu životního prostředí. *Respondenti s vysokoškolským vzděláním mají o 60 % vyšší pravděpodobnost, že zvolí ekologii než ti se základním vzděláním.*

Čím nižší je $\text{Exp}(B)$, tím menší je pravděpodobnost, že bude upřednostněna ekonomika (ve srovnání s ochranou životního prostředí)

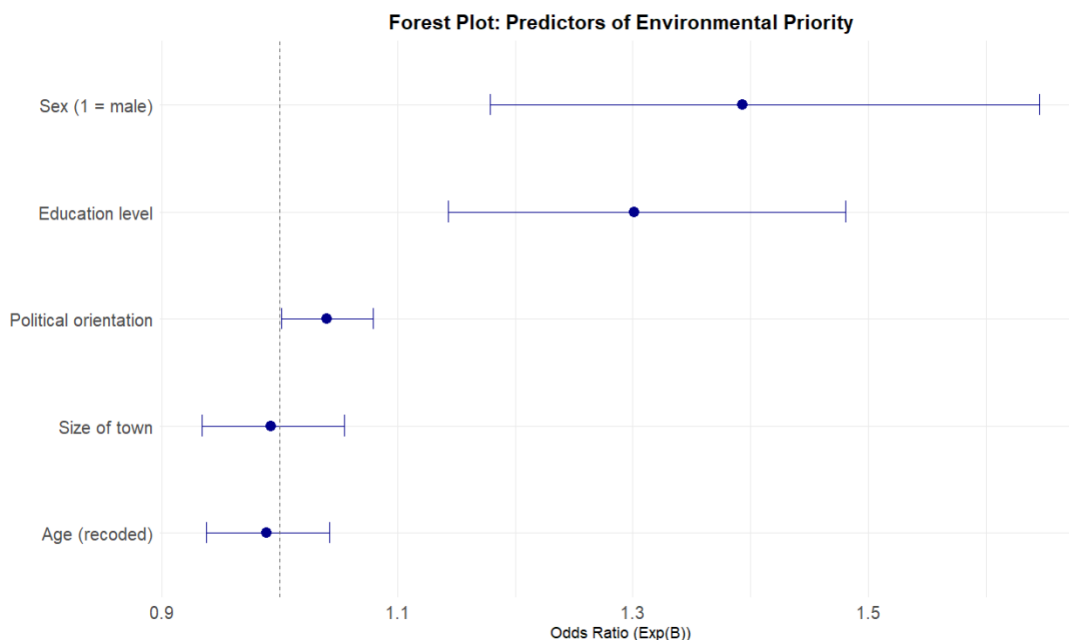
To naznačuje, že vyšší vzdělání může být spojeno s větší environmentální citlivostí nebo informovaností.

Politická orientace (E033):

Politická orientace na škále 1–10 (1 = levice, 10 = pravice) se ukázala být také statisticky významná.

$B = -0,105$; $\text{Exp}(B) = 0,901$; $p = 0,000$

Každý posun směrem doprava snižuje šanci na preferenci ekologie přibližně o 9,9 %. To znamená, že levicově orientovaní respondenti častěji preferují ekologické hodnoty, zatímco pravicovější respondenti inklinují spíše k ekonomickému růstu. *S každým krokem doprava na politickém spektru (směrem ke konzervativnějším postojům) klesá pravděpodobnost volby ekologie o 15 %.*

Čára ukazuje 95% interval spolehlivosti. Pokud zahrnuje hodnotu 1, efekt není statisticky významný.

Nevýznamné proměnné:

Věk (X003R):

Proměnná věku rozdělená do šesti kategorií nevykazovala statisticky významné rozdíly v pravděpodobnosti preference mezi ekologií a ekonomikou. Ani žádná z jednotlivých kategorií nebyla významná na hladině $p < 0,05$.

Velikost města (size_5c):

Ačkoli se očekávalo, že velikost města (např. velkoměsto vs. malá obec) bude hrát roli, v modelu se tento faktor neprojevil jako statisticky významný. Žádná z kategorií této proměnné se významně nelišila od referenční kategorie.

Závěr

Cílem této analýzy bylo zjistit, jaké sociodemografické faktory ovlivňují to, zda lidé upřednostňují ochranu životního prostředí, nebo hospodářský růst a tvorbu pracovních míst. Na základě provedené binární logistické regrese lze formulovat následující závěry:

- **Pohlaví** bylo statisticky významným prediktorem. Ženy měly o 39,3 % vyšší pravděpodobnost než muži, že dají přednost ochraně životního prostředí.

- **Vzdělání** rovněž vykazalo významný vliv. S rostoucím stupněm vzdělání se zvyšovala pravděpodobnost, že respondent preferuje ekologii. Tento trend odpovídá předchozím zjištěním o korelaci mezi vzděláním a pro-environmentálním postojem.
- **Politická orientace** se ukázala jako významný prediktor — čím více se respondenti identifikovali s levicovým spektrem, tím častěji upřednostňovali ekologii. Pravděpodobnost ekologické volby tedy klesala s posunem doprava na politické škále.

Věk a velikost města nebyly statisticky významné — tyto proměnné neprokázaly žádný systematický vliv na rozhodnutí mezi ekologickými a ekonomickými prioritami.

Na základě výsledků můžeme usoudit, že hypotézy 1, 3 a 4 byly potvrzeny – pohlaví, úroveň vzdělání a politická orientace mají statisticky významný vliv na environmentální preference.

Naopak hypotézy 2 a 5 se nepotvrdily – věk ani velikost obce neměly významný vliv na volbu mezi ochranou životního prostředí a ekonomickým růstem

To naznačuje, že při formulování environmentálních politik a kampaní by bylo vhodné zohlednit tyto sociodemografické faktory, zejména s důrazem na vzdělávání a politickou citlivost cílových skupin.

Data a další informace o této zprávě jsou dostupné na adrese <https://dostal.vyzkum-psychologie.cz/stat4?i=524>.

Zdroje:

Krkoška Lorencová, E., Loučková, B., & Vačkářová, D. (2019). *Perception of Climate Change Risk and Adaptation in the Czech Republic*. *Climate*, 7(5), 61. <https://www.mdpi.com/2225-1154/7/5/61>

Kyselá, E. (2015). *Acceptability of Environmental Policies in the Czech Republic: A Comparison with Willingness to Make Economic Sacrifices*. *Sociální studia*, 12(1), 179–198.
https://journals.muni.cz/socialni_studia/article/view/6076

Juniper, Tony. (2014) *Must we choose between ecology and economy?* *The Journal for Quality and Participation*; Cincinnati 37 (1)
<https://www.proquest.com/docview/1498365826?pqorigsite=gscholar&fromopenview=true&sourcetype=Scholarly%20Journals>

Neckel, S., & Hasenfratz, M. (2021). *Climate emotions and emotional climates: The emotional map of ecological crises and the blind spots on our sociological landscapes*. *Social Science Information*, 60(2), 253–271.
<https://doi.org/10.1177/0539018421996264>

Dengler, C., & Lang, M. (2021). *Commoning Care: Feminist Degrowth Visions for a Socio-Ecological Transformation*. *Feminist Economics*, 28(1), 1–28. <https://doi.org/10.1080/13545701.2021.1942511>

Joshua Farley (2012) *Ecosystem services: The economics debate*, *Community Development and Applied Economics*, Fellow, Gund Institute for Ecological Economics, University of Vermont, Burlington, 1 (1), 40–49
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2212041612000071>